

Kitap Eleştirisi

Fahri TÜRK, Emirhan KAYA, Kaf Dağı'nın Eteğinden Toroslar'a Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Alman Göçmenler, Astana Yayınları, Ankara, 2020, ISBN:9786257890373

Taner KARAKUZU¹
İlker LİMON²

Türkiye'de göç(-men) sorununu konu alan çok sayıda eser raflarda yerini almaktadır. Ancak anılan çalışmaların birçoğu onat ve bilimsel kaidelere riayet edilmeden neşredilmektedir. Bu bağlamda yayımlanan eserlerin önemli bir kısmı yakın dönemde Türkiye'ye göç eden Suriyeli mültecileri yahut on dokuzuncu yüzyıldan bu yana çeşitli dönemlerde farklı sebeplerden Balkanlar'dan hicret eden Türk soylu muhacirleri incelemektedir. Yazında Suriyeli göçmenler ile ilgili ağırlıklı olarak siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve milletlerarası hukuk disiplinlerinde çalışmalar üretilmektedir. Gene Türk soylu göçmenler ile alâkalı siyasi tarih ve göç sosyolojisi alanlarında eserlere rastlanılmaktadır. Bununla birlikte belirtmekte fayda vardır ki iyi hazırlanmış olan yayınlar bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar azdır. Tenkiti gerçekleştirilecek eser Türkiye'de çok bilinmeyen Alman göçmenlerin hikâyesini bilimsel yöntemle sadık kalarak okuyucuya aktarmaktadır. Eser daha önce çeşitli ilmî dergilerde yayımlanmış üç makalenin genişletilmesi ve gözden geçirilmesi ile bir makalenin ise sıfırdan kaleme alınması sonucu oluşturulmuştur. Burada ehemmiyetle altının çizilmesi gereken nokta, Türkiye'de genelde bu tür eserlerin bölümlerinin birbirinden kopuk ve ahenkten uzak olarak yayımlanmasıdır. Lakin eleştirisi gerçekleştirilen kitabın bölümlerinin uyumlu ve birbirini tamamlar nitelikte olduğu göze çarpmaktadır.

Yukarıdaki satırlardan da anlaşılacağı üzere bu eser dört ana bölümden meydana gelmektedir. Kitabın ilk bölümü "*Osmanlı Devleti'nde Alman Göçmenler Yerleştirme Meselesi*" (s.1-46) serlevhasıyla Fahri Türk tarafından kaleme alınmıştır. Öncelikle Pancermen Derneği'nin etkinlikleri bağlamında Türk topraklarına Almanlar göçmenler yerleştirme sorunu, tarihsel bir perspektiften okuyucuya aktarılmaktadır. Almanya, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında "dünya politikası" izlemeye başlamıştır. Bu minvalde Türkiye üzerinde nüfuz kurulabilmesi için Alman vatandaşlarının planlı bir biçimde Osmanlı topraklarına göç ettirilmesi düşünülmektedir. İşte bu bölümde bu konular masaya yatırılmaktadır. Anılan bölümün merkezinde 1891 senesinde kurulan Pancermen Derneği bulunmaktadır. Söz konusu dernek Alman millî birliğini ve bilincini aşlamak gayesiyle kurulan bir sivil toplum örgütüdür. Dernek, Osmanlı topraklarının Alman göçmenler vasıtasıyla sömürgeleştirilmesi yönünde propaganda faaliyetleri yürütmüştür. Burada öne çıkan en önemli konulardan biri ise hiç kuşkusuz "*Türk Devlet Adamlarının Göçler Karşısındaki Tutumları*" (s.35-38) başlıklı bölüm olarak nitelenebilir. Burada dönemin karar alıcılarının tutumları nesnel bir şekilde okuyucuya sunulmaktadır. Çalışmanın bundan sonraki bölümleri Türk ve Emirhan Kaya tarafından ortaklaşa hazırlanmıştır.

İkinci ana bölüm "*Kaf Dağı'nın Eteğinde Bir Alman Kolonisi: Kars Almanları*" (s.47-96) serlevhası altında yazılmıştır. Burada Kars'ın Rus Çarlığı yönetimi altında bulunduğu dönemde bu coğrafyaya yerleştirilen Almanların, şehrin iktisadi, sosyal ve kültürel yaşamını nasıl etkiledikleri sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu bağlamda Kars

¹ Öğr. Gör. Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: tanerkarakuzu@trakya.edu.tr

² Öğr. Gör. Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: ilkerlimon@trakya.edu.tr

Almanlarının toplumsal hayatları, geçim kaynakları ve dinî ritüelleri gibi hususlar çözümlenmiştir. Anılan dönemde Kars'ta ikamet eden Almanlar, Rus kökenli Malakanlar ve Duhoborlar ile karşılaştırılmalı olarak irdelenmektedir. Kars Almanları, 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi sonrasında 40 yıl süren Rus egemenliği döneminde şehrin gayrimüslim nüfusunun önemli bir parçası hâline gelmişlerdir. Almanların büyük kısmı Birinci Dünya Savaşı sonrasında (1918) Kars'tan ayrılmışlardır. Bununla birlikte hâlen Karacaören köyünde ikamet eden Albuk ailesi söz konusu topluluğun izlerinin tamamen silinmediğini gözler önüne sermektedir.

Yazarlar eserin üçüncü ana bölümünü “*Türk-Alman İlişkileri Bağlamında Anadolu’da Alman Göçmenler: Amasya Örneği*” (s.97-132) başlığıyla yazıya dökmüşlerdir. Öncelikle Osmanlı'nın 1850’li yıllardan itibaren Anadolu’ya nitelikli yabancı göçmen yerleştirilmesine yönelik uygulamaya koyduğu hukuki düzenleme ve teşvikler tahlil edilmektedir. Ardından Amasya Almanlarının on dokuzuncu yüzyılın ortalarından Birinci Dünya Savaşı’na kadar olan dönemde şehir ve civarındaki mevcudiyetleri mercek altına alınmıştır. Ayrıca bu bölümde anılan göçmenlerin kentin sanayi ve iş hayatına katkıları çözümlenmektedir. Özellikle Amasya Almanlarının ipek böceği yetiştiriciliği alanında kentin ekonomisine sağladıkları faydalar ve kurdukları müesseseler masaya yatırılmaktadır.

Son bölüm “*Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Yaşayan Almanlar: Yeni Alanyalılar Örneği*” (s.133-188) serlevhası ile vücuda getirilmiştir. Bu bölüm en genel hatlarıyla Cumhuriyet döneminde Türkiye’de ikamet eden Almanların “Yeni Alanyalılar” örneği üzerinden incelendiği başlıktır. Örnek olay olarak dünyanın en çok turist ağırlayan kentlerinden biri olan Antalya’nın Alanya ilçesi seçilmiştir. Almanlar, bu şehre gerçekleştirdikleri seyahatler neticesinde kenti tanıma fırsatı bulmuşlar ve 2000’li yıllarla birlikte Antalya/Alanya nüfusu içerisinde önemli bir paya sahip olmuşlardır. Bu bölüm sadece Alanya Almanlarının gündelik hayatlarına ışık tutma maksadıyla kaleme alınmamıştır. Bu düzlemde okuyucuyla Türkiye’de yaşayan Almanların kimlerden oluştuğu, hangi şehirlerde ikamet ettikleri ve nüfus istatistikleri hakkında bilgiler de paylaşılmıştır. Bu bölümde Almanların Türkiye’ye girişlerinden itibaren oturma, çalışma ve vatandaşlık gibi hukuksal haklardan ne ölçüde faydalandıkları sorularına cevap aranmıştır. Sözün özü burada Türkiye’de yaşayan Almanların yasal hakları merkezinde bir çözümlenme gerçekleştirilmiştir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında eser, birincil kaynaklar kullanılarak meydana getirilmiş özgün bir yapıttır. Tashihte büyük bir emek harcadığı dilin yalınlığı ve akıcılığı gibi hususlarda kendini göstermektedir. Dolayısıyla bu çalışma bilimsel bir eserin nasıl olması gerektiğinin herkes tarafından anlaşılması bakımından önemli bir görev ifa etmektedir. Bu eser alan yazına son derece önemli bir katkı sağlamaktadır. Ancak bu tür çalışmaların araştırma maliyetleri oldukça yüksektir. Dolayısıyla bu tür eserlerin devamlılığı ve sürekliliği için araştırma bursu veren kurumların ya da sivil toplum örgütlerinin böyle özgün çalışmalara finansman desteği sağlaması son derece elzemdir.